

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В АГРАРНІЙ ГАЛУЗІ

С.М.Колотуха, кандидат економічних наук, доцент

І.А.Бержанір

Уманський державний аграрний університет

Серед багатьох причин складного фінансового клімату аграріїв є несприятлива економічна ситуація, в якій знаходяться сільськогосподарські товаровиробники та відсутність відпрацьованої системи їх кредитного забезпечення, яка б враховувала специфіку та стратегію розвитку галузі.

Запровадження в сільському господарстві нових технологій, високопродуктивної техніки залежить від можливості залучення довгострокових інвестицій. За даними Міжнародної фінансової корпорації, 64% сільськогосподарських підприємств потребують довгострокових кредитів, 16% — середньо — і лише 10% — короткострокових кредитів.

Кредитні ресурси повинні стати надійним джерелом інвестиційної діяльності аграрної галузі. В середньому одне сільськогосподарське підприємство в Україні отримує близько 200 тисяч гривень кредитів, тоді як інші підприємства АПК — до 800 тисяч гривень. В Черкаській області сума виданого кредиту в 2001 році на одне сільськогосподарське підприємство складало 430,5 тисяч гривень, в 2002 році — 325,7 тисяч гривень при тому, що інші підприємства АПК Черкаської області за цей же період отримали кредити в середньому на одне підприємство в 1,8 рази більше, ніж сільськогосподарські підприємства.

Господарства більшість кредитів беруть терміном використання від 6 до 9 місяців — 52%, на термін більше 9 місяців — 42%, а строком до 3 місяців — лише 1%, від 3 до 6 місяців — 5% кредитів. (рис. 1)

Сільськогосподарські підприємства, головним чином, використовували кредити передусім на закупівлю пального та мастил (77%), закупівлю засобів захисту рослин (48%), придбання посів-

ного матеріалу (36%) та інші цілі, пов'язані з поточною сільськогосподарською діяльністю. За відсутності доступу до фінансово-кредитних ресурсів навантаження на власні фінансові ресурси товаровиробників зростає, внаслідок чого виникає дефіцит оборотних коштів, погіршується фінансовий стан сільськогосподарських підприємств.

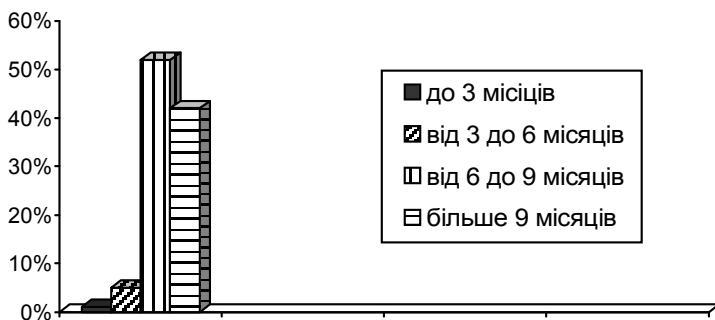

Рис. 1. Надання кредитів банками України підприємствам агропромислового комплексу у 2002 році за терміном використання

Аналіз ефективності використання кредитних ресурсів вказує на необхідність їх збільшення для сільськогосподарських товаровиробників. Як свідчать розрахунки, на кожен гектар потрібно вкласти в середньому не менше 1200 грн.

Потрібно також відзначити, що процентні ставки за користування кредитами залишаються достатньо високими: 2003р. — 20,3%, а в народному господарстві — 18,3%, за облікової ставки Нацбанку 7%. При одержанні кредиту потрібно 22 документи, лише 10 — для оформлення застави [1].

Сільськогосподарським підприємствам більшість кредитів дають терміном використання до року, але в 2004 р. вперше з'явилася позитивна тенденція — майже третину кредитів видано терміном використання більше одного року. Довгострокове користування кредитом є дуже важливим, оскільки більша частина довгострокових кредитів використовувались на пальне, решта — на

закупівлю засобів захисту, придбання посівного матеріалу та на інші цілі, пов'язані з поточною сільськогосподарською діяльністю. Водночас лише 13% господарств змогли спрямувати кредитні ресурси на технологічне оновлення виробництва та 6% — на його розширення. Зрозуміло, що такий підхід не може привести до подальшого покращення економічної ефективності виробництва, зниження собівартості продукції та підвищення продуктивності. Саме довгострокові кредити є необхідною вимогою для розширення виробництва [4].

Завдяки довгостроковому кредитуванню можна буде залучити 1,4 млрд. грн. довгострокових кредитних ресурсів. Сьогодні через відсутність власних коштів і нестабільність кредитного ринку не може працювати значна частина сільськогосподарських підприємств.

У державному бюджеті на 2004 рік передбачено 220 млн. грн., які спрямовуються на здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення короткострокових та довгострокових кредитів шляхом визначення часткової компенсації ставки за кредитами, з них на довгострокові кредити 120 млн. грн. Крім того передбачається, що кредитна ставка за короткостроковими кредитами не має перевищувати 19%, за довгостроковими кредитами — 18% [5].

Проте, як свідчить дійсність, цих коштів для галузі недостатньо. До технологічної потреби не вистачає майже половини технічних засобів. Для відтворення машинно-тракторного парку на рівні технологічної потреби необхідно щорічно купувати машин і обладнання на суму понад 7-8 млрд. грн. [3].

Гальмує розвиток кредитних відносин комерційних банків з підприємствами АПК неврегульованість таких питань, як оборот земельних ділянок сільськогосподарського призначення, реальна експертна грошова оцінка земельних ділянок, іпотека землі, випуск та обіг цінних іпотечних паперів, створення і функціонування спеціалізованих кредитних установ. Основною функцією останніх мають стати іпотечне кредитування та рефінансування через емісію іпотечних облігацій або інших цінних паперів. Прийняття законів "Про

іпотеку” і “Про створення та діяльність іпотечних установ в Україні”, а також внесення змін до закону “Про заставу” та інших законодавчих актів дозволить, з одного боку, збільшити обсяги кредитування сільськогосподарських товаровиробників, а з іншого — розширити ресурсну базу комерційних банків для середньо- та довгострокового кредитування економіки.

Приватизація земель є одним із основних напрямів ринкових перетворень у нашій країні. Приватна власність на землю є обов’язковою передумовою інвестиційної привабливості аграрного сектору української економіки, саме приватна власність на землю дозволить залучити в цей сектор значні обсяги середньо- та довгострокових кредитів.

В земельному фонді України є 33 млн. га ріллі, а їхня вартість, за підрахунками вчених, становить понад 360 млрд. грн. Функціонування іпотечного кредитування під заставу землі дозволить залучити в сільське господарство понад 10 млрд. грн. для фінансування технічного переоснащення сільського господарства і запровадження нових високопродуктивних технологій. Аграрний капітал у 300 млрд. грн. вартості землі подвоїть основний капітал села, що дасть змогу претендувати на додаткові 1,5-2% народногосподарської рентабельності [2].

Таким чином, питання кредитування села залишається не вирішеним. В 2004р. аграрії, використовуючи майбутній урожай як заставу, зможуть залучити близько 3 млрд. грн. банківських кредитів. Здійснити це можна за рахунок комерційних операцій з нерухомістю. Однією з основних умов тут є створення спеціалізованого селянського іпотечного банку з широкими можливостями іпотечного кредитування сільськогосподарських товаровиробників та комерційних операцій із землею та нерухомістю. Тому статус Земельного банку повинен бути державним. Це також вимагає прийняття Закону “Про сільськогосподарську кредитну систему”, в якому необхідно передбачити економічні та правові умови її діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боровик О. На шляху до взаєморозуміння і співпраці / Тези наради з питань покращення банківського обслуговування аграрного сектору економіки // Вісник аграрної науки Причорномор'я, Випуск 2, т.1, 2004

Сільський час. – 2004. – 6 лютого.

2. Даниленко А. Ринок земель в Україні та перспективи його подальшого розвитку // Сільський час. – 2004. – 30 січня.

3. Рижук С. М. Пріоритетні напрями розвитку технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва // Економіка АПК. – 2003. – №2. – С. 37-38.

4. Слаута В. На шляху до взаєморозуміння і співпраці / Тези з наради з питань покращення банківського обслуговування аграрного сектору економіки // Сільський час. – 2004. – 6 лютого.

5. Слаута В. Тези виступу на республіканській селекторній нараді з питань підготовки до проведення комплексу весняно-польових робіт 10 лютого 2004 року // Сільський час. – 2004. – 11 лютого.